

Нестеренко О. О.,
викладач кафедри китайської філології
Київського національного лінгвістичного університету

РОЗМЕЖУВАННЯ ВИГУКІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЗА СТРУКТУРНО-ЕТИМОЛОГІЧНИМ ПАРАМЕТРОМ

Анотація. У статті аналізуються структурні та етимологічні характеристики вигуків сучасної китайської мови. Проаналізовано відмінності вигуків від звуконаслідувань, етикетних формул та модальних часток. Наведено структурно-етимологічну класифікацію вигуків.

Ключові слова: вигук, первинні вигуки, вторинні вигуки, сучасна китайська мова.

Постановка проблеми. Сучасні мовознавчі дослідження спрямовані на вивчення одиниць та явищ, які залучаються у процесі комунікації. До таких елементів мовлення відносяться і вигуки.

Як відомо, вигуки виражають емоції мовця, не називаючи їх, тобто ці одиниці не містять номінативного значення, а є прямим носієм реакції на оточуючу дійсність.

Проблема диференціації вигуків була предметом вивчення таких дослідників, як Р.І. Вихованець [3], Л.І. Мацько [8], І.М. Гуменюк [5] (в українській мові), В.В. Виноградов [2], А.І. Германович [4], Є.В. Серєда [10] (в російській мові), Ф. Амека [11], О.В. Каптюрова [6], Ю.Й. Бабчук [1] (в англійській мові), О.М. Рака [9] (у французькій мові), Чжао Юаньжень (赵元任) [16], Сін Фу-і (邢福义) [13], Люй Шусяня (吕叔湘) [7], Чжу Чен-ці (朱成器) [17] та Хуа Хунь-і (华泽仪) [14] (у китайській мові). Здебільшого ці праці стосуються аналізу вигуків з точки зору їх частиномовної приналежності, семантики та функціонування у процесі комунікації.

Актуальність дослідження обумовлюється відсутністю спеціальних мовознавчих праць, у яких розглядалося б питання структурних та етимологічних характеристик вигуків сучасної китайської мови.

Мета статті полягає в аналізі класу вигуків з точки зору морфологічної структури, моделей їх формування та етимології, а також створенні структурно-етимологічної класифікації цих одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення класифікації вигуків як сучасної китайської мови, так і будь-якої іншої, вимагає визначеності щодо складу цих лексичних одиниць та ознак, які беруться до уваги під час диференціації.

По-перше, до вигуків можуть залучатися різноманітні за своєю структурою та етимологією лексичні одиниці. Так, деякі дослідники вважають вигуки та звуконаслідування одним класом слів. Люй Шусяня та Чжу Десі включають вигуки до складу ономагопії. У своїх працях мовознавці поміж звуконаслідувань виділяють: 1) вигуки, 2) слова на позначення питання та відповіді, 3) власне звуконаслідування [7, с. 50]. Сін Фу-і розвиває положення про приналежність звуконаслідувань до вигуків, однак вчений окреслює й відмінні та спільні риси цих лексичних одиниць.

Звуконаслідування та вигуки мають такі спільні характеристики:

1. Звуконаслідування та вигуки імітують звуки.

2. Звуконаслідування та вигуки можуть виконувати функцію еквівалента речення. Наприклад:

叭! 叭! 几声枪响 – Бах! Бах! Пролунало декілька пострілів.

哎哟哟! 你干什么呀! – А-я-яй, що ти робиш!

У цих прикладах звуконаслідування 叭 та вигук 哎哟哟 імітують звуки й виконують функцію еквівалента речення, адже займають автономну позицію у реченні.

Водночас звуконаслідування та вигуки мають такі відмінні ознаки:

1. Звуконаслідування не передають емоції, а вигуки є їх прямим носієм. Так, звуконаслідування 叭 (бах) не передає емоцій, а лише імітує звук пострілу, а вигук 哎哟哟 (а-я-яй) виражає емоцію осуду (невдоволення) мовцем.

2. Звуконаслідування у реченні наближаються до прикметників та прислівників, а вигуки здебільшого займають автономну позицію у реченні [13, с. 208–211].

Наприклад, звуконаслідування 唧唧 (наслідування звуку комах) може використовуватися як прикметник і виконувати функцію означення у реченні:

我听到唧唧的虫声 – Я почув жужіння комах.

Вигукам же притаманна синтаксична автономність. Наприклад:

啊呀! 我忘了一件大事! – Ай, я забув про одну важливу справу!

У цьому аспекті слід зауважити, що, незважаючи на низку тотожних характеристик класу вигуків та класу звуконаслідувань, суттєвими все ж залишаються їх відмінності. Так, звуконаслідування є імітацією звуків оточуючої дійсності фонетичними засобами певної мови. Вигуки ж є носіями емоцій та почуттів мовця. Визначальними є і їх синтаксичні функції у реченні. Тому доцільно розділяти ці класи слів в окремі групи, а у ході дослідження ми розглядатимемо власне клас вигуків.

У потоці мовлення досить часто вигуки та звуконаслідування використовуються разом. Наприклад:

«啊, 洗一洗, 咯吱... 唏唏...» «Ой, прати і знову прати, скрип... хіхікання...» (鲁迅 «肥皂»).

У цьому прикладі «啊» [á] – вигук, а «咯吱» [gēzhī] та «唏唏» [xīxī] – звуконаслідування.

Різняться думки вчених й щодо формул етикету. Так, Є.В. Серєда визначає етикетні формули як «етикетні вигуки» [10, с. 140], а А.І. Германович залучає окличні привітання до складу емоційних вигуків «з неповною інтер'ективацією» [4, с. 32]. У цьому контексті варто зазначити, що для російської мови може бути характерним використання лексичної одиниці *здравствуйте* у двох функціях: 1) формула привітання, яка входить до складу етикетних слів, 2) як емоційний вигук (виражає невдоволення). При чому, використовуючись як вигук, лексична одиниця *здравствуйте* втрачає функцію привітання.

Для китайської мови не є характерним використання привітань та етикетних формул у функції вигуку, тобто задля передачі емоційного стану. Наприклад, привітання 你好! (Привіт!) не виражає емоцій мовця, а слугує лише засобом встановлення мовленнєвого контакту.

У сучасній китайській мові вигуки тісно пов'язані з модальними частками. З формальної точки зору морфеми «啊», «哎», «嘿» можуть бути і модальними частками, і вигуками, однак модальні частки ставляться в кінці речення, а вигуки не можуть займати таку позицію. Відмінність також полягає у тому, що у потоці мовлення вигуки відокремлюються паузою, а між модальною часткою та попереднім висловлюванням її немає. Наприклад:

你作什么啊? – Що ж ти робиш?

啊, 你作什么? – А, що ти робиш?

По-друге, за основу класифікації можуть братися різні ознаки. Так, за походженням вигуки поділяють на *первинні* (непохідні) і *вторинні* (похідні). Первинні – короткі емоційні викрики, що супроводжуються реакцією індивіда на зовнішні подразники різного характеру. Вторинні – вигуки, які утворилися внаслідок десемантизації певних слів чи словосполучень, набули нового вигукового забарвлення й виражають емоції. Як зазначає Ф. Амека, первинні вигуки використовуються лише у значенні вигуку, а вторинні мають і автономне семантичне значення [11, с. 111].

З точки зору морфемної будови вигуків, вони можуть бути односкладовими (哎 [āi], 唉 [āi], 嘿 [hēi]) та багатоскладовими (哟哟 [āiyōyō], 喔嚯 [ōhuò], 哎呀 [āiyā]).

До складу первинних та вторинних вигуків сучасної китайської мови можуть залучатися як односкладові, так і багатоскладові одиниці. Тому, враховуючи структурні та етимологічні особливості вигуків сучасної китайської мови, доцільно виділити такі класи вигукових одиниць за структурно-етимологічним параметром:

1. *Первинні вигуки*, які можуть бути:

– односкладові.

Структура А. Наприклад:

啊 [ā] вигук, який виражає здивування (з негативним забарвленням) (表示惊疑).

嘿 [hēi] 1) виражає привітання (表示招呼); 2) виражає вдоволеність (表示得意); 3) виражає здивування (表示惊异).

唉 [āi] 1) виражає згоду (表示答应); 2) виражає горе (表示叹息).

– двоскладові.

Структура АА. Наприклад:

呜呜 [wūwū] виражає біль, горе (表示痛苦).

Структура АВ. Наприклад:

喔唷 [ōyō] виражає здивування (表示惊异);

呜呼 [wūhū] вигук, який виражає горе (表示叹息);

哎哟 [āiyō] 1) виражає біль, горе (表示痛苦); 2) виражає іронію (表示讥讽).

– трьохскладові.

Структура АBB. Наприклад:

哎哟哟 [āiyōyō] виражає біль, горе (表示痛苦).

Структура АBA. Наприклад:

哎哟哎 [āiyōāi] виражає біль, горе (表示痛苦).

Структура ABC. Наприклад:

啊哟哇 [āiyōwā] виражає невдоволення (表示不满意).

У контексті структури вигуків сучасної китайської мови варто відмітити те, що подекуди ці лексичні одиниці можуть не просто піддаватись редуплікації, але й використовуватися у великій кількості повторів. Наприклад:

嗷嗷嗷嗷嗷, 你还想什么啊? – Е-хе-хе-хе-хе, і про що ти ще думаєш?

У такому випадку вигук має те ж саме емоційне забарвлення, що і його односкладовий (двоскладовий) варіант, але у більш гіперболізованому вигляді.

2) *Похідні*, які формуються внаслідок десемантизації:

– повнозначних частин мови. Наприклад:

天啊! [tiāna] – О Боже!

上帝啊! [shàngdiā] – О Боже!

皇帝! [huángdì] – О Боже!

– Словосполучення. Наприклад:

我天啊! [wǒtiāna] – О Боже!

Очевидним є те, що при переході в клас вигуків лексика, яка є повнозначною частиною мови, втрачає своє лексичне значення, яким вона була наділена до переходу в категорію вигуків. Ці одиниці можуть реалізовувати у мові дві функції:

– експресивну, що вказує на афективний стан мовця (будучи у цьому випадку вигуковою одиницею);

– прагматичну, коли мовний знак впливає на людину (виконуючи функцію повнозначної частини мови). Наприклад:

天啊, 怎么办!? – «Боженько, що ж робити!?!»

我们要等两天 – «Нам потрібно зачекати два дні.»

У першому прикладі лексема «天» у сполученні з первинним вигуком «啊» виражає емоцію розгубленості й звернення до неба (Бога). У другому ж випадку слово «天» реалізує своє прагматичне значення.

– Запозичення. Наприклад:

噫嘘噓 [yīxūxū] – Ісусе!

Варто зазначити, що запозичені вигуки реалізуються за рахунок фонетичних запозичень вторинних вигуків з інших мов. Так, вигук 噫嘘噓 [yīxūxū] (Ісусе!) проник у Китай у зв'язку з поширенням християнства.

Висновки. Отже, під час аналізу вигуків сучасної китайської мови за структурним та етимологічним параметром взято до уваги відмінність вигуків від класів звуконаслідувань, етикетних формул та модальних часток. У межах первинних вигуків виокремлено односкладові, двоскладові та трьохскладові одиниці. Джерелами виникнення вторинних вигуків є повнозначні частини мови та словосполучення, які втратили своє прагматичне значення при переході у вигукову одиницю, та запозичені вторинні вигуки. Подальші дослідження цієї теми можуть бути спрямовані на вивчення методів та джерел запозичень вигукових одиниць.

Література:

1. Бабчук Ю.Й. Просодичні характеристики вигуків у сучасному англійському дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.04/Ю.Й. Бабчук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2014. – 21 с.
2. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / В.В. Виноградов. – М.: Учпедгиз, 1947. – 784 с.
3. Вихованець І.Р. Частины мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наукова думка, 1988. – 256 с.
4. Германович А.И. Междометия русского языка / А.И. Германович. – К.: Новая книга, 1966. – 170 с.
5. Гуменюк І.М. Структурно-семантичні функції інтер'єктивів в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / І.М. Гуменюк. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
6. Каптюрова О.В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / О.В. Каптюрова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 21 с.

7. Люй Шусян. Очерк грамматики китайского языка. Слово и предложение / под ред И.М. Ошанина. – М. : Изд-во Восточной Литературы, 1961. – 266.
8. Мацько Л.І. Інтер'єктиви в українській мові / Л.І. Мацько. – К. : КДПІ. – 1981.
9. Рак О.М. Семантико-функціональні особливості вигуків у французькій мові : діахронічний та синхронічний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.05 / О.М. Рак ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 20 с.
10. Серета Е.В. Морфология современного русского языка. Место междометий в системе частей речи : [учеб. пособие] / Е.В. Серета. – М. : Флинта ; Наука, 2005. – 160 с.
11. Ameka F. Interjections : The Universal Yet Neglected Part of Speech // Journal of Pragmatics. – 1992. – № 18. – P. 101–118.
12. 汉俄词典 汉俄词典 / авт.-уклад. Ся Чжунь-и. – М. : Вече, 2008. – 1250 с.
13. 汉语语法学 / 邢福义著. – 长春 : 东北师范大学出版社, 1997. – 488 页.
14. 华浑仪 实用汉语语法. – 北京: 商务印书馆, 1979. – 298 页.
15. 现代汉语词典 修订本 / 中国社会科学院语言研究所词典编辑室编 - 北京 : 商务印书馆出版, 1996. – 1722 页.
16. 赵元任 汉语口语语法 - 北京: 商务印书馆, 1979. – 380 页.
17. 朱成器 现代汉语语法教程 - 北京: 对外经济贸易大学出版社, 2002. – 248 页.

Нестеренко О. О. Разделение междометий современного китайского языка по структурно-этимологическому параметру

Аннотация. В этой статье анализируются структурные и этимологические характеристики междометий современного китайского языка. Проанализированы отличия междометий от звукоподражаний, этикетных формул и модальных частиц. Представлена структурно-этимологическая классификация междометий.

Ключевые слова: междометие, первичные междометия, вторичные междометия, современный китайский язык.

Nesterenko O. Structural and etymological differentiation of interjections in modern Chinese

Summary. This article deals with structural and etymological characteristics of interjections in modern Chinese. There are analyzed differences between interjections and onomatopoeia, greeting formulas modal particles. It is given the structural-etymological classification of interjections.

Key words: interjection, primary interjections, secondary interjections, modern Chinese.